

**UCHWAŁA NR XXIV/182/2021
RADY GMINY WIZNA**

z dnia 17 lutego 2021 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Gminie Wizna na lata 2021 – 2023

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r., poz. 713, 1378) oraz art. 176 pkt 1, art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r., poz. 821) **uchwała się , co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny w Gminie Wizna na lata 2021 – 2023 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wizna.

§ 3. Traci moc Uchwała Nr 39/199/18 Rady Gminy Wizna z dnia 20 kwietnia 2018 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2018 – 2020.

§ 4. Uchwałę wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

Przewodnicząca Rady Gminy

Iwona Grodzka

Załącznik do uchwały Nr XXIV/182/2021
Rady Gminy Wizna
z dnia 17 lutego 2021 r.

Program Wspierania Rodziny w Gminie Wizna na lata 2021-2023

Wizna, dnia 17 luty 2021 r.

I. Wprowadzenie

Do zadań własnych gminy określonych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej należy opracowanie i realizacja 3 - letniego programu wspierania rodziny.

„Program Wspierania Rodziny w Gminie Wizna na lata 2021-2023” opracowano w oparciu o art. 176 pkt. 1 oraz art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r., poz. 821) w myśl, którego gmina zobowiązana jest do tworzenia gminnego systemu profilaktyki oraz pracy z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Głównym celem Programu jest skuteczny system opieki nad dzieckiem i rodziną sprzyjający prawidłowemu jej rozwojowi w gminie Wizna. Program określa działania ukierunkowane na wspieranie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo- wychowawcze, jak i działania profilaktyczne i upowszechniające działania prorodzinne.

Rodzina to najważniejsza, podstawowa grupa społeczna, na której opiera się całe społeczeństwo. Jest ona pierwszym i podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka. To właśnie rodzina powinna zapewnić bezpieczeństwo materialne i emocjonalne dziecku. Oddziałuje ona w sposób świadomy i nieświadomy na osobowość dziecka przekazując mu swój system wartości, tradycje, ukierunkowuje jego aktywność i postępowanie na całe życie. W rodzinie dziecko nabywa wiedzy o otaczającym go świecie, uczy się wyrażania swoich uczuć oraz wartościowania tego co jest dobre a co złe. Ta podstawowa grupa społeczna jest najbardziej stabilnym punktem odniesienia w życiu każdego dziecka. Dlatego też pomyślny rozwój dziecka jest możliwy w prawidłowo funkcjonującej rodzinie. W przypadku, gdy rodzina jest w kryzysie, narastające problemy powodują jej dysfunkcje i wtedy właśnie potrzebna jest jej pomoc instytucji zewnętrznych. Każde dziecko ma prawo do specjalnej ochrony i pomocy ze strony państwa. Instytucje i służby zobligowane do wspierania rodziny zobowiązane są do podjęcia na jej rzecz określonych działań. Długoletnie przebywanie rodziny w kryzysie może spowodować całkowite zerwanie więzi rodzinnych i umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej. Problemy występujące w rodzinie często są złożone i wymagają interdyscyplinarnych rozwiązań. Choroba alkoholowa, niewydolność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, przemoc w rodzinie, to główne problemy dezorganizujące życie rodzin, którym często towarzyszy problem ubóstwa czy długotrwałego bezrobocia. Stały monitoring rodzin przez pracowników socjalnych, asystentów rodziny, pedagogów szkolnych, policji, kuratorów sądowych i przedstawicieli innych instytucji działających na rzecz rodziny powinien opierać

się na sprecyzowanym planie działania. Wszelkie działania powinny być prowadzone za zgodą rodziny i jej aktywnym zaangażowaniem.

Jednym z nowatorskich rozwiązań w systemie pomocy społecznej jest możliwość zatrudnienia asystenta rodziny do pracy na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej. Rola asystenta rodziny polega na wspieraniu rodzin wychowujących dzieci zagrożone wykluczeniem społecznym, przez zmianę stosunku osób w rodzinie do własnej sprawności, podniesienie ich samooceny, wzbudzenie wiary we własne siły, a także pomoc w wykonywaniu najprostszych czynności, składających się na proces prowadzenia gospodarstwa domowego. Działania asystenta mają wspomagać rozwój kompetencji wszystkich członków rodziny tj. rodziców, dzieci czemu służy indywidualne podejście do rodziny i jej problemów. W tym miejscu należy jednoznacznie zaznaczyć, że asystent nie podejmuje działań za rodzinę, jedynie wspiera ją w wykonywaniu określonych obowiązków jak i również w podjętych działaniach, pokazując jakie efekty przyniesie ich praca oraz ukierunkowuje te działania w sposób, aby przyniosły one zamierzone efekty. Pozostawienie rodzin bez fachowego wsparcia i różnorodnej pomocy specjalistycznej spowoduje wzrost zjawiska dalszej degradacji rodzin i skutkować będzie różnorodnymi konsekwencjami, którymi najbardziej zagrożone będą dzieci. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży kształtowania wartości i norm związanych z ich wychowaniem. Praca z rodziną przedstawicieli służb społecznych powinna być połączona ze wsparciem środowiska, w tym również bliższych i dalszych krewnych.

Mając powyższe na uwadze założeniem Programu jest utworzenie spójnego, scentralizowanego systemu wsparcia dzieci oraz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Wszelkie działania służb i instytucji pracujących na rzecz dobra dziecka i rodziny powinny być zintegrowane i uwzględniać prawo do zachowania tożsamości dziecka. Stąd też założeniem Programu jest wsparcie rodziny naturalnej, już na etapie, gdy problemy się zaczynają oraz eliminowanie takich sytuacji, kiedy dziecko musi opuścić własną rodzinę. Natomiast w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej zapewnienie możliwości utrzymania kontaktu z rodzicami a także pomoc rodzicom w odzyskaniu przez nich funkcji opiekuńczej tj. umożliwienie dziecku powrotu do środowiska rodzinnego.

Podstawa prawna Programu:

- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U.

z 2020 r. poz. 821);

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876);

- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218, 956);

- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277, z 2020 r, poz. 1492);

- ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050);

- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łomża na lata 2021-2025

II. Diagnoza sytuacji rodzin w Gminie Wizna

Gmina Wizna położona jest w województwie podlaskim, w powiecie łomżyńskim jako gmina wiejska. Gminę tworzy 27 wsi. Ludność Gminy Wizna utrzymuje się z rolnictwa i hodowli oraz handlu i usług. Część mieszkańców pracuje poza miejscem zamieszkania. Na koniec 2020 roku liczba zameldowanych mieszkańców na pobyt stały w gminie Wizna wyniosła 4003 mieszkańców, co oznacza spadek o 81 osoby w stosunku do 2019 roku.

Diagnoza lokalna stanów problemów w Gminie Wizna dokonana została w oparciu o dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Wiźnie. Według stanu na dzień 31.12.2020 roku z różnych form świadczeń pomocy społecznej skorzystało łącznie 92 rodziny, z tego 14 rodzin skorzystały wyłącznie z pracy socjalnej. Głównym powodem przyznawania pomocy było w szczególności niepełnosprawność, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa i wielodzietność, a także przemoc w rodzinie.

W Ośrodku zatrudniony był asystent rodziny współpracujący z rodzinami, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych. W 2020 roku ze wsparcia Asystenta korzystało 8 rodzin, w tym 22 dzieci. Większość rodzin korzystających ze wsparcia asystenta są rodzinami wielodzietnymi. Asystent współpracujący z rodzicami biologicznymi, motywował do zmiany zachowań, które przyczyniły się do poprawy funkcjonowania rodziny. Z końcem roku 2020 została zakończona współpraca z rodzinami korzystającymi z asystenta ze względu na brak chęci współpracy tych rodzin. Monitorowanie funkcjonowania rodzin będzie prowadzone pod okiem pracowników socjalnych. W momencie konieczności stałej współpracy rodzin z

asystentem, osoba taka zostanie zatrudniona. W Gminie Wizna można zaobserwować w rodzinach również negatywne zjawiska, takie jak uzależnienia i przemoc w rodzinie. W 2020 roku było prowadzonych 10 procedur „Niebieskiej Karty”, odbyło się 5 spotkań Zespołu Interdyscyplinarnego. Powołano 5 grup roboczych oraz kontynuowano działalność grup roboczych z 2019 r. Na spotkaniach podejmowane były działania w indywidualnych przypadkach, aby poprawić sytuację danej rodziny a także monitorowano ich sytuację zgodnie z ustalonym planem pomocy.

Z danych Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynika, że według stanu na dzień 31.12.2020 r. Komisja wysłała 9 wniosków o wszczęcie procedury leczenia odwykowego, z czego 3 osób skierowano na badania przez biegłych sądowych w przedmiocie uzależnienia od alkoholu.

Uznając życie obywateli w trzeźwości za niezbędny warunek moralnego i materialnego dobra społeczności gminnej, ważne jest skoordynowanie działań instytucji, organizacji, a także społeczności lokalnej mających na celu zmianę obyczajów w zakresie sposobu spożywania alkoholu, przeciwdziałanie powstawaniu oraz usuwanie następstw nadużywania alkoholu i ingerencje społeczną osób uzależnionych.

Edukacja w Gminie Wizna odbywa się w 3 placówkach szkolnych, w których zlokalizowane są również oddziały przedszkole. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje także przedszkole utworzone w ramach projektu. Każda szkoła zatrudnia pedagoga szkolnego, a w jednej ze szkół zatrudnienie znajduje psycholog szkolny. Dzieci do szkół dowożone są autobusami. Obok podstawowych zadań edukacyjnych szkoły wypełniają też funkcje opiekuńcze, rozwój kultury w bibliotekach szkolnych oraz zapewniają aktywność fizyczną i rekreację na placach zabaw i boiskach szkolnych. Pedagodzy aktywnie współpracują z asystentem rodziny i pracownikami socjalnymi na rzecz dzieci z dysfunkcyjnych rodzin.

III. Zasoby instytucjonalne Gminy Wizna

Instytucje i organizacje realizujące zadania na terenie Gminy Wizna oraz współpracujące z Gminą Wizna mieszczące się w zakresie wspierania rodziny:

- 1) Urząd Gminy Wizna - przyznawanie i wypłacanie stypendiów, dowóz dzieci do szkół, organizowanie i wsparcie finansowe inicjatyw lokalnych;
- 2) Ośrodek Pomocy Społecznej w Wiźnie - praca socjalna, pomoc finansowa

- i rzeczowa, dożywianie dzieci w szkołach, aktywizacja zawodowa i społeczna;
- 3) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - profilaktyka i przeciwdziałanie problemom dotyczącym nadużywania alkoholu;
 - 4) Zespół Interdyscyplinarny Gminy Wizna - wsparcie i pomoc rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy;
 - 5) Posterunek Policji w Wiźnie - zapewnienie bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości;
 - 6) Placówki Oświatowe z terenu gminy - działalność edukacyjna i wychowawcza, wsparcie psychologiczno- pedagogiczne dla dzieci i rodziców;
 - 7) Ośrodek Zdrowia. Zespół Gabinetów Lekarza Rodzinnego w Wiźnie -działalność w zakresie profilaktyki i opieki zdrowotnej;
 - 8) Biblioteka Publiczna Gminy Wizna z Siedzibą w Wiźnie i Bronowie - rozwój czytelnictwa, organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży;
 - 9) koła gospodyń wiejskich;
 - 10) Instytucje kościelne / Parafie z terenu gminy - działalność charytatywna, organizowanie wypoczynku;
 - 11) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży;
 - 12) Sąd Rejonowy i Okręgowy w Łomży, Zespół Kuratorski Służby Sądowej;
 - 13) Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna nr 2 w Łomży,
 - 14) Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Łomży;
 - 15) Starostwo Powiatowe w Łomży;
 - 16) Powiatowy Urząd Pracy w Łomży;
 - 17) Wojewódzki Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Łomży;
 - 18) Szpital Wojewódzki w Łomży;
 - 19) Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Łomży;
 - 20) Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Łomży i Zambrowie.

IV. Cele gminnego programu wspierania rodziny.

Cel główny:

Wspieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych.

Cele szczegółowe:

1. Wsparcie materialne ubogich rodzin z dziećmi zagrożonych bezradnością.
2. Wspieranie rodzin zagrożonych patologią, rodzin dysfunkcyjnych w rozwiązywaniu ich problemów życiowych oraz wzmocnienie i wyzwolenie zasobów tkwiących w rodzinach.
3. Wyrównywanie szans dzieci i młodzieży.

Adresaci programu

Odbiorcami działań ujętych w Programie są rodziny i dzieci zamieszkałe na terenie Gminy Wizna przeżywające trudności w sferze opiekuńczo - wychowawczej oraz rodziny, w których dzieci umieszczone zostały w pieczy zastępczej, dotknięte przemocą, problemem uzależnień czy ubóstwem.

Realizacja programu poprzez poszczególne cele szczegółowe

1. Cel szczegółowy:

Wsparcie materialne ubogich rodzin z dziećmi zagrożonych bezradnością.

Lp.	Działania/Zadania	Harmonogram realizacji	Realizatorzy / Partnerzy
1.	Świadczenie pomocy społecznej rodzinom, znajdującym się w trudnych warunkach materialnych.	2021 - 2023	OPS
2.	Zapewnienie dzieciom i młodzieży z ubogich rodzin posiłków w szkole i przedszkolu.	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe
3.	Pomoc w zaopatrzeniu dzieci i młodzieży w artykuły szkolne i podręczniki.	2021 - 2023	Urząd Gminy, OPS, Placówki Oświatowe
4.	Udzielenie dzieciom i młodzieży stypendiów i zasiłków.	2021 - 2023	OPS, Urząd Gminy, Placówki Oświatowe,
5.	Organizacja wypoczynku letniego w formie kolonii z programem	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe, GKRPA,

	profilaktycznym dla dzieci w tym z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym.		Caritas Łomża, Parafie
6.	Zabezpieczenie środków na pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo - wychowawczej.	2021 - 2023	Urząd Gminy, OPS
7.	Współpraca z instytucjami i organizacjami spoza terenu Gminy Wizna zajmującymi się pomocą rodzinie.	2021 - 2023	Wszystkie podmioty z terenu gminy.

2. Cel szczegółowy:

Wspieranie rodzin zagrożonych patologią, rodzin dysfunkcyjnych w rozwiązywaniu ich problemów życiowych oraz wzmocnienie i wyzwolenie zasobów tkwiących w rodzinach.

Lp.	Działania/Zadania	Harmonogram realizacji	Realizatorzy / Partnerzy
1.	Systematyczna praca z rodzinami z problemem opiekuńczo - wychowawczym polegająca m.in. na diagnozie deficytów w zakresie pełnienia ról rodzicielskich, wydolności opiekuńczo - wychowawczej, zaniedbań względem dzieci oraz ocenie sytuacji dziecka w rodzinie, środowisku szkolnym i rówieśniczym	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe, Policja.
2.	Coroczne uchwalanie gminnych programów profilaktycznych zawierających działania w zakresie profilaktyki i leczenia uzależnień oraz zasady ich finansowania.	2021 - 2023	Urząd Gminy / Rada Gminy, OPS, GKRPA

3.	Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień od alkoholu i innych środków psychoaktywnych.	2021 - 2023	OPS, GKRPA, Placówki Oświatowe, Policja
4.	Promocja i realizacja programów profilaktycznych, edukacyjnych i prozdrowotnych w szkołach wspierających wychowanie dzieci i młodzieży - z zakresu uzależnień, zdrowego żywienia, wad postawy.	2021 - 2023	OPS, GKRPA, Placówki Oświatowe
5.	Podjęcie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu zapobieganiu zjawisku oraz kierowanie potencjalnych sprawców przemocy na działania korekcyjno - edukacyjne mające na celu ograniczenie przemocy w rodzinie.	2021 - 2023	Zespół Interdyscyplinarny, OPS, Policja, Placówki Ochrony Zdrowia, PCPR, Placówki Oświatowe
6.	Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, przestępczości i uzależnieniom dzieci i młodzieży, w szczególności przez zagospodarowanie czasu wolnego m.in. poprzez sport, rekreację i kulturę.	2021 - 2023	Urząd Gminy, OPS, GKRPA, Placówki Oświatowe, Biblioteka Publiczna Gminy Wizna
7.	Zapewnienie opieki rodzinom przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej.	2021 - 2023	OPS
8.	Podjęcie działań na rzecz powrotu dziecka do rodziny	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe,

	biologicznej, w tym motywowanie członków rodziny do niwelowania własnych dysfunkcji np. podjęcia terapii uzależnień, terapii dla ofiar i sprawców przemocy, praca socjalna na rzecz rodziny.		kuratorzy, PCPR
9.	Wsparcie i promocja inicjatyw lokalnych w zakresie wspierania rodziny i dziecka.	2021 - 2023	Urząd Gminy, OPS

3. Cel szczegółowy:

Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.

Lp.	Działania/Zadania	Harmonogram realizacji	Realizatorzy / Partnerzy
1.	Współpraca ze szkołami w zakresie rozwiązywania problemów wychowawczych.	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe,
2.	Wsparanie dzieci z rodzin nieposiadających możliwości finansowych w rozwijaniu uzdolnień.	2021 - 2023	OPS, Placówki Oświatowe, Urząd Gminy
3.	Rozwój i wzbogacenie istniejących programów profilaktycznych i edukacyjnych.	2021 - 2023	Wszystkie podmioty z terenu gminy.
4.	Organizowanie zajęć pozaszkolnych i pozalekcyjnych.	2021 - 2023	Placówki Oświatowe, Biblioteka Publiczna Gminy Wizna, Parafie
5.	Uświadomienie rodzicom i opiekunom potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży.	2021 - 2023	Wszystkie podmioty z terenu gminy.

Opracowanie i realizacja gminnych programów wspierania rodziny należy do zadań własnych gminy, a tym samym zobowiązuje jednostki samorządowe do realizacji celów w nim zawartych oraz do stymulowania i ukierunkowywania działań na rzecz dziecka i rodziny.

Efekty Programu:

- polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, poprawa jakości w zakresie funkcjonowania rodziny,
- wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa rodziny i dziecka,
- zminimalizowanie negatywnych zachowań oraz stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodzin i dziecka,
- poprawa funkcjonowania rodzin z problemami opiekuńczo - wychowawczymi,
- przeciwdziałanie umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej,
- zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodzin celem zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych,
- wzrost świadomości społeczeństwa na temat prawidłowego funkcjonowania rodziny i poprawnych relacji w rodzinie,
- umożliwienie dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej powrotu do rodziny naturalnej, poprzez przywrócenie jej prawidłowych funkcji.
- rozwój efektywnej współpracy między instytucjami i organizacjami realizującymi program wspierania rodziny.

V. Realizatorzy Programu

Program realizuje Ośrodek Pomocy Społecznej w Wiźnie przy udziale:

1. Urzędu Gminy Wizna,
2. Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
3. Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
4. Placówek Oświatowych z terenu Gminy Wizna,
5. Ośrodka Zdrowia. Zespołu Gabinetów Lekarza Rodzinnego w Wiźnie,
6. Posterunku Policji w Wiźnie,
7. Biblioteki Publicznej Gminy Wizna,
8. Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży,

9. Powiatowego Urzędu Pracy w Łomży,
10. Poradni Psychologiczno - Pedagogicznej nr 2 w Łomży,
11. Sądów - Wydziały: Karny, Rodziny i Nieletnich,
12. Kuratorów Sądowych,
13. Poradni Leczenia Uzależnień,
14. Instytucji kościelnych / Parafii

VI. Finansowanie Programu

Program będzie finansowany ze środków budżetu Gminy Wizna oraz dotacji z budżetu państwa.

VII. Monitoring i ewaluacja Programu

Program będzie koordynowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Wizna. W ramach jego realizacji będą gromadzone informacje, które pozwolą na ocenę postępów, wskażą dalsze potrzeby i zrekonstruują działania, które dać mają informacje zwrotną, pozwolą na określenie i wprowadzenie dodatkowych zmian w Programie.

Ewaluacja będzie miała charakter usprawniający i wskazujący kierunki ewentualnych zmian w zapisach programowych. Pozwoli na sprawdzenie efektywności i skuteczności przyjętych założeń oraz sposobu wydatkowania środków przeznaczonych na ich realizację.

Monitoring Programu będzie odbywał się poprzez coroczną ocenę realizacji zadań.

Sprawozdanie roczne z realizacji Programu i osiągniętych efektów oraz potrzeby związane z realizacją zadań będą składane radzie gminy do dnia 30 kwietnia każdego roku.